

Inde igitur, inquit, ordiendum est.

Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Superiores tres erant, quae esse possent, quarum est una sola defensa, eaque vehementer. Quod ea non occurrentia fingunt, vincunt Aristonem; Sin ea non neglegemus neque tamen ad finem summi boni referemus, non multum ab Erilli levitate aberrabimus. Sed cum ea, quae praeterierunt, acri animo et attento intuemur, tum fit ut aegritudo sequatur, si illa mala sint, laetitia, si bona. Restincta enim sitis stabilitatem voluptatis habet, inquit, illa autem voluptas ipsius restinctionis in motu est. Duo Reges: constructio interrete. In parvis enim saepe, qui nihil eorum cogitant, si quando iis ludentes minamur praecipitatos alicunde, extimescunt. Urgent tamen et nihil pool remittunt. Itaque ab his ordiamur.

Quam tu ponis in verbis, ego positam in re putabam.

Nos quidem Virtutes sic natae sumus, ut tibi serviremus, aliud negotii nihil habemus. Hoc loco tenere se Triarius non potuit. Sine ea igitur iucunde negat posse se vivere? Ab his oratores, ab his imperatores ac rerum publicarum principes extiterunt. Hanc in motu voluptatem -sic enim has suaves et quasi dulces voluptates appellat-interdum ita extenuat, ut M. Quid, si reviviscant Platonis illi et deinceps qui eorum auditores fuerunt, et tecum ita loquantur? Non quaeritur autem quid naturae tuae consentaneum sit, sed quid disciplinae.

Equidem soleo etiam quod uno Graeci, si aliter non possum, idem pluribus verbis exponere. Ergo illi intellegunt quid Epicurus dicat, ego non intellego? Tria genera cupiditatum, naturales et necessariae, naturales et non necessariae, nec naturales nec necessariae. Fortitudinis quaedam praecepta sunt ac paene leges, quae effeminari virum vetant in dolore. Positum est a nostris in iis esse rebus, quae secundum naturam essent, non dolere; Hoc non est positum in nostra actione. Nam si beatus umquam fuisset, beatam vitam usque ad illum a Cyro exstructum rogam pertulisset. Restat locus huic disputationi vel maxime necessarius de amicitia, quam, si voluptas summum sit bonum, affirmatis nullam omnino fore. Quae quidem res efficit, ne necesse sit isdem de rebus semper quasi dictata decantare neque a commentariolis suis discedere. Is ita vivebat, ut nulla tam exquisita posset inveniri voluptas, qua non abundaret. Nonne videmus quanta perturbatio rerum omnium consequatur, quanta confusio? Nam si +omnino nos+ neglegemus, in Aristonea vitia incidemus et peccata obliviscemurque quae virtuti ipsi principia dederimus; Certe non potest. Iam doloris medicamenta illa Epicurea tamquam de narthecio proment: Si gravis, brevis;

Hi autem ponunt illi quidem prima naturae, sed ea seiungunt a finibus et a summa bonorum; Quod si ita est, sequitur id ipsum, quod te velle video, omnes semper beatos esse sapientes. Hanc in motu voluptatem -sic enim has suaves et quasi dulces voluptates appellat-interdum ita extenuat, ut M. Ea, quae dialectici nunc tradunt et docent, nonne ab illis instituta sunt aut inventa sunt? Rapior illuc, revocat autem Antiochus, nec est praeterea, quem audiamus. Quod dicit Epicurus etiam de voluptate, quae minime sint voluptates, eas obscurari saepe et obrui. Iam quae corporis sunt, ea nec auctoritatem cum animi partibus, comparandam et cognitionem habent faciliorem. Quod cum accidisset ut alter alterum necopinato videremus, surrexit statim.

Neminem videbis ita laudatum, ut artifex callidus comparandarum voluptatum diceretur.

Qui-vere falsone, quaerere mittimus-dicitur oculis se privasse; Sin te auctoritas commovebat, nobisne omnibus et Platoni ipsi nescio quem illum anteponebas? Ergo in utroque exercebantur, eaque disciplina effecit tantam illorum utroque in genere dicendi copiam. Dicuntur ista, Cato, magnifice, inquam, sed videsne

verborum gloriam tibi cum Pyrrhone et cum Aristone, qui omnia exaequant, esse communem? Cum autem in quo sapienter dicimus, id a primo rectissime dicitur. Dolere malum est: in crucem qui agitur, beatus esse non potest. His singulis copiose responderi solet, sed quae perspicua sunt longa esse non debent. Si quae forte-possumus. Nec enim, omnes avaritias si aequae avaritias esse dixerimus, sequetur ut etiam aequas esse dicamus. Nec vero intermittunt aut admirationem earum rerum, quae sunt ab antiquis repertae, aut investigationem novarum.

Itaque mihi non satis videmini considerare quod iter sit naturae quaeque progressio. Si vero id etiam explanare velles apertiusque diceres nihil eum fecisse nisi voluptatis causa, quo modo eum tandem laturum fuisse existimas? Aliud igitur esse censet gaudere, aliud non dolere. Non igitur de improbo, sed de callido improbo quaerimus, qualis Q. Ut non sine causa ex iis memoriae ducta sit disciplina. Huius ego nunc auctoritatem sequens idem faciam. Satis est tibi in te, satis in legibus, satis in mediocribus amicitiiis praesidii. Non enim iam stirpis bonum quaeret, sed animalis. In contemplatione et cognitione posita rerum, quae quia deorum erat vitae simillima, sapiente visa est dignissima. Itaque sensibus rationem adiunxit et ratione effecta sensus non reliquit.

Hoc loco tenere se Triarius non potuit.

Ita relinquitur sola haec disciplina digna studiosis ingenuarum artium, digna eruditis, digna claris viris, digna principibus, digna regibus. Ut ad minora veniam, mathematici, poëtae, musici, medici denique ex hac tamquam omnium artificum officina profecti sunt. Et ille ridens: Video, inquit, quid agas; Quae quo sunt excelsiores, eo dant clariora indicia naturae. Quod autem in homine praestantissimum atque optimum est, id deseruit. Curium putes loqui, interdum ita laudat, ut quid praeterea sit bonum neget se posse ne suspicari quidem. Vadem te ad mortem tyranno dabis pro amico, ut Pythagoreus ille Siculo fecit tyranno?

Ergo opifex plus sibi proponet ad formarum quam civis excellens ad factorum pulchritudinem? Temporibus autem quibusdam et aut officiis debitis aut rerum necessitatibus saepe eveniet, ut et voluptates repudiandae sint et molestiae non recusandae. Nam adhuc, meo fortasse vitio, quid ego quaeram non perspicis. Nihil ad rem! Ne sit sane; Sic enim maiores nostri labores non fugiendos tristissimo tamen verbo aerumnas etiam in deo nominaverunt. Equidem soleo etiam quod uno Graeci, si aliter non possum, idem pluribus verbis exponere.

Vos autem cum perspicuis dubia debeatis illustrare, dubiis perspicua conamini tollere. Quid in isto egregio tuo officio et tanta fide-sic enim existimo-ad corpus refert? Satis est tibi in te, satis in legibus, satis in mediocribus amicitiiis praesidii.

Cui Tubuli nomen odio non est?

Quare attendo te studiose et, quaecumque rebus iis, de quibus hic sermo est, nomina inponis, memoriae mando; Amicitiae vero locus ubi esse potest aut quis amicus esse cuiquam, quem non ipsum amet propter ipsum? Nam diligere et carum esse iucundum est propterea, quia tutiorem vitam et voluptatem plenior efficit. Dolere malum est: in crucem qui agitur, beatus esse non potest. Et si turpitudinem fugimus in statu et motu corporis, quid est cur pulchritudinem non sequamur? Et certamen honestum et disputatio splendida! omnis est enim de virtutis dignitate contentio. De ingenio eius in his disputationibus, non de moribus quaeritur. Quod eo liquidius faciet, si perspexerit rerum inter eas verborumne sit controversia. Graecis hoc modicum est: Leonidas, Epaminondas, tres aliqui aut quattuor; Quae qui non vident, nihil umquam magnum

ac cognitione dignum amaverunt. Sed tamen omne, quod de re bona dilucide dicitur, mihi praeclare dici videtur. Nam quibus rebus efficiuntur voluptates, eae non sunt in potestate sapientis.

Cum autem negant ea quicquam ad beatam vitam pertinere, rursus naturam relinquunt. Sit ista in Graecorum levitate perversitas, qui maledictis insectantur eos, a quibus de veritate dissentiunt. Quod dicit Epicurus etiam de voluptate, quae minime sint voluptates, eas obscurari saepe et obrui. Bestiarum vero nullum iudicium puto. Non laboro, inquit, de nomine. Illa argumenta propria videamus, cur omnia sint paria peccata. Mihi quidem Homerus huius modi quiddam vidisse videatur in iis, quae de Sirenum cantibus finxerit. Ego vero isti, inquam, permitto. Eam si varietatem diceres, intellegerem, ut etiam non dicente te intellego; Quae quidem vel cum periculo est quaerenda vobis;

Et quae per vim oblatum stuprum voluntaria morte lueret inventa est et qui interficeret filiam, ne stupraretur. Ne in odium veniam, si amicum destitero tueri. Quodsi, ne quo incommodo afficiare, non relinques amicum, tamen, ne sine fructu alligatus sis, ut moriatur optabis. Quid ergo? Quamquam tu hanc copiosiore etiam soles dicere. Nec vero pietas adversus deos nec quanta iis gratia debeatur sine explicatione naturae intellegi potest. Cur deinde Metrodori liberos commendas? Zenonis est, inquam, hoc Stoici. Prioris generis est docilitas, memoria; Nunc ita separantur, ut disiuncta sint, quo nihil potest esse perversius. Ac tamen, ne cui loco non videatur esse responsum, pauca etiam nunc dicam ad reliquam orationem tuam. Quamquam id quidem, infinitum est in hac urbe;

Omnia contraria, quos etiam insanos esse vultis. Quid, si non modo utilitatem tibi nullam afferet, sed iacturae rei familiaris erunt faciendae, labores suscipiendi, adeundum vitae periculum? Somnum denique nobis, nisi quietem corporibus et is medicinam quandam laboris afferret, contra naturam putaremus datum; Scrupulum, inquam, abeunti; Tollitur beneficium, tollitur gratia, quae sunt vincla concordiae. Huic mori optimum esse propter desperationem sapientiae, illi propter spem vivere. Cuius similitudine perspecta in formarum specie ac dignitate transitum est ad honestatem dictorum atque factorum. Maximas vero virtutes iacere omnis necesse est voluptate dominante. Ac ne plura complectar-sunt enim innumerabilia-, bene laudata virtus voluptatis aditus intercludat necesse est.

Atque hoc dabitis, ut opinor, si modo sit aliquid esse beatum, id oportere totum poni in potestate sapientis. Quis animo aequo videt eum, quem impure ac flagitiose P105 putet vivere? Dolere malum est: in crucem qui agitur, beatus esse non potest. Quae sunt igitur communia vobis cum antiquis, iis sic utamur quasi concessis; Sed in rebus apertissimis nimium longi sumus. Sed erat aequius Triarium aliquid de dissensione nostra iudicare.

Ego autem tibi, Piso, assentior usu hoc venire, ut acrius aliquanto et attentius de claris viris locorum admonitu cogitemus. Nihilne est in his rebus, quod dignum libero aut indignum esse ducamus? Satis est tibi in te, satis in legibus, satis in mediocribus amicitii praesidii. Aberat omnis dolor, qui si adesset, nec molliter ferret et tamen medicis plus quam philosophis uteretur. Quam quidem certationem homo et acutus et diligens, Chrysippus, non contemnit totumque discrimen summi boni in earum comparatione positum putat. Quae duo sunt, unum facit. Sed nonne merninisti licere mihi ista probare, quae sunt a te dicta? Iam quae corporis sunt, ea nec auctoritatem cum animi partibus, comparandam et cognitionem habent faciliorem.

Si alia sentit, inquam, alia loquitur, numquam intellegam quid sentiat; Nulla erit controversia. Quae fere omnia appellantur uno ingenii nomine, easque virtutes qui habent, ingeniosi vocantur. Nonne videmus quanta perturbatio rerum omnium consequatur, quanta confusio? Experiamur igitur, inquit, etsi habet haec

Stoicorum ratio difficilior quiddam et obscurius. Mihi quidem Homerus huius modi quiddam vidisse videatur in iis, quae de Sirenum cantibus finxerit. Utinam quidem dicerent alium alio beatorem! Iam ruinas videres. Idem iste, inquam, de voluptate quid sentit? Ergo hoc quidem apparet, nos ad agendum esse natos. Nam si +omnino nos+ neglegemus, in Aristonea vitia incidemus et peccata obliviscemurque quae virtuti ipsi principia dederimus;

Nam ante Aristippus, et ille melius.

Huc et illuc, Torquate, vos versetis licet, nihil in hac praeclara epistula scriptum ab Epicuro congruens et conveniens decretis eius reperietis. A villa enim, credo, et: Si ibi te esse scissem, ad te ipse venissem. Est igitur officium eius generis, quod nec in bonis ponatur nec in contrariis. Qui bonum omne in virtute ponit, is potest dicere perfici beatam vitam perfectione virtutis; Sed quid minus probandum quam esse aliquem beatum nec satis beatum? Atqui eorum nihil est eius generis, ut sit in fine atque extremo bonorum. Ita enim vivunt quidam, ut eorum vita refellatur oratio. Numquam hoc ita defendit Epicurus neque Metrodorus aut quisquam eorum, qui aut saperet aliquid aut ista didicisset. Nec enim, omnes avaritias si aequae avaritias esse dixerimus, sequetur ut etiam aequas esse dicamus. Quodsi vultum tibi, si incesum fingeres, quo gravior viderere, non esses tui similis;

Sed mehercule pergrata mihi oratio tua. Illud quaero, quid ei, qui in voluptate summum bonum ponat, consentaneum sit dicere. Sin ea non neglegemus neque tamen ad finem summi boni referemus, non multum ab Erilli levitate aberrabimus. Ex quo, id quod omnes expetunt, beate vivendi ratio inveniri et comparari potest.

Sed dum efficere vultis beatum sapientem, cum maximas animo voluptates percipiat omnibusque partibus maiores quam corpore, quid occurrat non videtis. Incommoda autem et commoda-ita enim estimata et dustmata appello-communia esse voluerunt, paria noluerunt. Quodsi Graeci leguntur a Graecis isdem de rebus alia ratione compositis, quid est, cur nostri a nostris non legantur? Eadem fortitudinis ratio reperietur. Solum praeterea formosum, solum liberum, solum civem, stultost; Nam si propter voluptatem, quae est ista laus, quae possit e macello peti? Hoc loco tenere se Triarius non potuit. Quid enim est a Chrysippo praetermissum in Stoicis? Sed in rebus apertissimis nimium longi sumus. Sed est forma eius disciplinae, sicut fere ceterarum, triplex: una pars est naturae, disserendi altera, vivendi tertia.

Aut haec tibi, Torquate, sunt vituperanda aut patrocinium voluptatis repudiandum.

Cupit enim dñcere nihil posse ad beatam vitam deesse sapienti. Quarum cum una sit, qua mores conformari putantur, differo eam partem, quae quasi stirps est huius quaestionis. Et tamen ego a philosopho, si afferat eloquentiam, non asperner, si non habeat, non admodum flagitem. Hoc ne statuam quidem dicturam pater aiebat, si loqui posset. Quis autem de ipso sapiente aliter existimat, quin, etiam cum decreverit esse moriendum, tamen discessu a suis atque ipsa relinquenda luce moveatur? Apud ceteros autem philosophos, qui quaesivit aliquid, tacet; Deque his rebus satis multa in nostris de re publica libris sunt dicta a Laelio. Primum in nostrane potestate est, quid meminerimus? Si stante, hoc natura videlicet vult, salvam esse se, quod concedimus; Mihi quidem Antiochum, quem audis, satis belle videris attendere. Nam et complectitur verbis, quod vult, et dicit plane, quod intellegam; Ex quo illud efficitur, qui bene cenent omnis libenter cenare, qui libenter, non continuo bene. Quos quidem dies quem ad modum agatis et in quantam hominum facitorum urbanitatem incurritis, non diconihil opus est litibus-; Quaesita enim virtus est, non quae relinqueret naturam, sed quae tueretur.

